Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

27. listopada 2016.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Članci 18. i 45. UFEU-a – Socijalna sigurnost radnika migranata – Uredba (EEZ) br. 1408/71 – Članak 3. i članak 94. – Uredba (EZ) br. 859/2003 – Članak 2. stavci 1. i 2. – Osiguranje za slučaj starosti i osiguranje za slučaj smrti – Bivši pomorci državljani treće države koja je postala članica Europske unije u 1995. – Isključenje prava na davanja za slučaj starosti“

U predmetu C-465/14,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Centrale Raad van Beroep (Žalbeni sud za predmete iz područja socijalnog osiguranja i javne službe, Nizozemska), odlukom od 6. listopada 2014., koju je Sud zaprimio 9. listopada 2014., u postupku

Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank

protiv

F. Wielanda

H. Rothwangla

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: A. Tizzano, potpredsjednik Suda, u svojstvu predsjednika prvog vijeća, F. Biltgen, A. Borg Barthet, M. Berger (izvjestiteljica) i S. Rodin, suci,

nezavisna odvjetnica: E. Sharpston,

tajnik: M. Ferreira, glavna administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 16. rujna 2015.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank, H. van der Most i T. Theele, u svojstvu agenata,

— za španjolsku vladu, M. García-Valdecasas Dorrego, u svojstvu agenta,

— za nizozemsku vladu, M. Noort, M. Bulterman i H. Stergiou, u svojstvu agenata,

— za Europsku komisiju, D. Martin i G. Wils, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: nizozemski

saslušavši mišljenje nezavisne odvjetnice na raspravi održanoj 4. veljače 2016.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 18. i članka 45. stavka 2. UFEU-a, članka 3. i članka 94. Uredbe Vijeća (EEZ) br. 1408/71 od 14. lipnja 1971. o primjeni sustava socijalne sigurnosti na zaposlene osobe i njihove obitelji koji se kreću unutar Zajednice, u verziji izmijenjenoj i ažuriranoj Uredbom Vijeća (EZ) br. 118/97 od 2. prosinca 1996. (SL 1997., L 28, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 7., str. 7.), kako je izmijenjena Uredbom (EZ) br. 647/2005 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. travnja 2005. (SL 2005., L 117, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 108.; u daljnjem tekstu: Uredba br. 1408/71), kao i članka 2. stavaka 1. i 2. Uredbe Vijeća (EZ) br. 859/2003 od 14. svibnja 2003. o proširenju odredaba Uredbe (EEZ) br. 1408/71 i Uredbe (EEZ) br. 574/72 na državljane trećih zemalja za koje ne vrijede spomenute odredbe isključivo na osnovi njihova državljanstva (SL 2003., L 124, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 25.).

2 Zahtjev je upućen u okviru dvaju zasebnih sporova između Raada van bestuur van de Sociale verzekeringsbank (Upravno vijeće ustanove za socijalnu sigurnost, u daljnjem tekstu: SVB) i F. Wielanda i H. Rothwangla u vezi s odbijanjem SVB-a da potonjima odobri starosnu mirovinu,

Pravni okvir

Pravo Unije

Uredba br. 1408/71

3 Uvodna izjava Uredbe br. 1408/71 glasi:

„[...] odredbe o koordinaciji nacionalnih zakonodavstava o socijalnoj sigurnosti spadaju u okvir slobode kretanja radnika koji su državljani država članica i trebaju doprinijeti poboljšanju njihova životnog standarda i uvjeta zaposlenja”.

4 Članak 1. te uredbe glasi:

„Za potrebe ove Uredbe:

(a) ‚zaposlena osoba’ [...] znači [...]
   i. svaka osoba koja je osigurana, obvezno ili na izbornoj produženoj osnovi, za jedan ili više osiguranih slučajeva obuhvaćenih granama sustava socijalne sigurnosti za zaposlene ili samozaposlene osobe [...];

[...]

(j) ‚zakonodavstvo’ u pogledu svake države članice znači svi zakoni i ostali propisi te sve druge postojeće ili buduće provedbene mjere koje se odnose na grane i sustave socijalne sigurnosti obuhvaćene člankom 4. stavcima 1. i 2. [...];

[...]

(r) ‚razdoblja osiguranja' znači razdoblja plaćenih doprinosa ili razdoblja zaposlenja ili samozaposlenja koja su utvrđena ili uzeta u obzir kao razdoblja osiguranja prema zakonodavstvu na temelju kojeg su navršena ili se smatraju navršenima, te sva razdoblja koja se takvima smatraju u slučajevima kada ih navedeno zakonodavstvo smatra izjednačenima s razdobljima osiguranja;

[...]

(sa) ‚razdoblja boravišta' znači razdoblja utvrđena ili uzeta u obzir kao takva prema zakonodavstvu na temelju kojeg su navršena ili se smatraju navršenima;

[...]"

5 Članak 2. navedene uredbe naslovljen „Obuhvaćene osobe" predviđa u stavku 1.:

„Ova se Uredba odnosi na zaposlene osobe ili samozaposlene osobe na koje se primjenjuje ili se primjenjivalo zakonodavstvo jedne ili više država članica i koje su državljani jedne od država članica ili koje su osobe bez državljanstva ili izbjeglice koji imaju boravište na državnom području jedne od država članica, kao i na članove njihovih obitelji i njihove nadživjele osobe."

6 Članak 3. te iste uredbe, naslovljen „Jednako postupanje", u stavku 1. određuje:

„Podložno posebnim odredbama ove Uredbe, osobe na koje se ova Uredba odnosi podliježu istim obvezama i uživaju ista prava na temelju zakonodavstva svake države članice kao državljani te države."

7 Sukladno članku 4. Uredbe br. 1408/71, naslovljenom „Materijalno područje primjene":

„1. Ova se Uredba primjenjuje na cjelokupno zakonodavstvo koje se odnosi na sljedeće grane socijalne sigurnosti:

[...]

(b) invalidska davanja, uključujući ona namijenjena održavanju ili poboljšanju sposobnosti zarađivanja;

(c) davanja za slučaj starosti;

[...]"

8 Članak 13. te uredbe, naslovljen „Opća pravila", u stavku 2. predviđa:

„Ovisno o člancima od 14. do 17.:

[...]

(c) na osobu koja je zaposlena na brodu koji nosi zastavu države članice primjenjuje se zakonodavstvo te države;

[...]"

9 Članak 44. navedene uredbe, naslovljen „Opće odredbe za priznavanje davanja, ako se na zaposlenu ili samozaposlenu osobu primjenjuje zakonodavstvo dviju ili više država članica", u stavku 1. određuje:

„Prava na davanja zaposlene ili samozaposlene osobe na koju se primjenjivalo zakonodavstvo dviju ili više država članica, ili nadživjelih osoba, utvrđuju se u skladu s odredbama ovog poglavlja."

10 U skladu s člankom 45. Uredbe br. 1408/71, propisuje se da nadležna ustanova u državi članici podnositelja zahtjeva mora uzeti u obzir razdoblja osiguranja ili boravišta navršena prema zakonodavstvu drugih država članica. Iako je nadležna ustanova obvezna odrediti davanja na temelju zbrojenih razdoblja osiguranja ili boravišta u skladu s pravilima propisanima člankom 45., davanja za slučaj starosti koja se priznaju određuju se u skladu s člankom 46. stavkom 2. te uredbe.

11 Članak 94. navedene uredbe naslovljen „Prijelazne odredbe za zaposlene osobe" u stavcima 1. i 2. propisuje:

„1. U skladu s ovom uredbom ne stječe se nikakvo pravo u odnosu na razdoblje prije 1. listopada 1972. ili do dana njezine primjene na državnom području predmetne države članice ili u dijelu državnog područja te države.

2. Sva razdoblja osiguranja i, prema potrebi, sva razdoblja zaposlenja ili boravišta navršena u skladu sa zakonodavstvom države članice prije 1. listopada 1972. ili prije datuma njegove primjene na državnom području države članice ili u dijelu državnog područja te države, uzimaju se u obzir za određivanje prava stečenih u skladu sa zakonodavstvima ove Uredbe."

Uredba br. 859/2003

12 U članku 1. Uredbe br. 859/2003 određuje se:

„Pridržavajući se odredaba Priloga ovoj Uredbi, odredbe Uredbe (EEZ) br. 1408/71 i Uredbe (EEZ) br. 574/72 primjenjuju se na državljane trećih zemalja koji već nisu obuhvaćeni navedenim odredbama samo na temelju njihova državljanstva, kao i na članove njihovih obitelji i njihove nadživjele, pod uvjetom da zakonito borave na državnom području države članice te njihov položaj u svim pogledima nije ograničen na jednu državu članicu."

13 U skladu s člankom 2. stavcima 1. i 2. Uredbe br. 859/2003:

„1. Ova Uredba ne stvara prava u razdoblju prije 1. lipnja 2003.

2. Svako razdoblje osiguranja i, kada je to primjereno, svako razdoblje zaposlenja, samozaposlenja ili boravka ostvarenog prema zakonodavstvu države članice prije 1. lipnja 2003. uzimaju se u obzir pri utvrđivanju prava koja se stječu u skladu s odredbama ove Uredbe."

Nizozemsko pravo

14 Članak 2. Algemene Ouderdomsweta (Opći zakon o osiguranju za slučaj starosti, Stb. 1956, br. 281; u daljnjem tekstu: AOW), u verziji koja se primjenjuje na činjenice iz glavnog postupka, propisuje:

„U smislu ovog zakona, rezident je osoba koja ima boravište u Nizozemskoj."

15 Članak 3. AOW-a, u verziji koja se primjenjivala do stupanja na snagu Zakona od 30. srpnja 1965. (Stb. 347, br. 882), glasio je:

„1. Boravište osobe [...] utvrđuje se ovisno o okolnostima.

[...]

3. Za potrebe primjene stavka 1., brodovi i zrakoplovi čija se matična luka nalazi na državnom području Kraljevine smatraju se, u pogledu posade, dijelom Kraljevine."

16 Članak 3. AOW-a, u verziji koja je proistekla iz Zakona od 30. srpnja 1965., glasi:

„1. Boravište osobe [...] utvrđuje se u skladu s okolnostima.

2. Za potrebe primjene stavka 1., brodovi i zrakoplovi čija se matična luka nalazi na državnom području Kraljevine smatraju se, u pogledu posade, dijelom Kraljevine.

[...]”

17 Članak 6. AOW-a, u verziji koja je proistekla iz Zakona od 25. svibnja 1962. (Stb. 1962, str. 205.) koji je stupio na snagu retroaktivno, počevši od 1. listopada 1959., određivao je:

„1. U skladu s odredbama ovog zakona, osoba starija od 15 i mlađa od 65 godina osigurana je ako:

(a) ima boravište;

[...]

4. Od odredaba stavka 1. može se odstupiti općom upravnom mjerom ili na njezinu temelju :

(a) u pogledu stranaca;

(b) u pogledu osoba na koje se izvan Kraljevine primjenjuje sličan sustav;

(c) u pogledu osoba koje samo privremeno borave ili rade u zemlji;

(d) u pogledu bračnih drugova i drugih članova kućanstva [...] osoba iz ovog stavka, točaka (b) i (c);

(e) u pogledu bračnih drugova državljana [koji nisu osigurani u skladu s ovim zakonom] na temelju sporazuma ili sustava socijalne sigurnosti koji se primjenjuje između Nizozemske i jedne ili više drugih država.”

18 Članak 6. AOW-a, u verziji koja je proistekla iz Zakona od 30. srpnja 1965., glasi:

„1. U skladu s odredbama ovog zakona, osoba starija od 15 i mlađa od 65 godina osigurana je ako:

(a) ima boravište;

[...]

3. Od odredaba stavka 1. može se odstupiti općom upravnom mjerom ili na njezinu temelju:

(a) u pogledu stranaca;

(b) u pogledu osoba na koje se primjenjuje sličan sustav drugog dijela Kraljevine, druge države ili druge međunarodne organizacije;

(c) u pogledu osoba koje samo privremeno borave ili rade u zemlji;

(d) u pogledu bračnih drugova i drugih članova kućanstva osoba iz ovog stavka, točaka (a), (b) i (c);

(e) u pogledu bračnih drugova državljana koji nisu osigurani u skladu s ovim zakonom na temelju sporazuma ili sustava socijalne sigurnosti sklopljenog između Nizozemske i jedne ili više drugih država.”

19 U skladu s člankom 7. AOW-a, u verziji koja se primjenjuje na činjenice iz glavnog postupka:

„U skladu s odredbama ovog zakona, imaju pravo na starosnu mirovinu osobe

(a) koje su navršile 65 godina, i

(b) koje su, u skladu s ovim zakonom, bile osigurane u razdoblju koje je počelo teći od dana kada su navršile 15 godina a prestalo teći dana kada su navršile 65 godina.”

20 Na osnovi članka 6. AOW-a potom su donesene opće upravne mjere među kojima su, u pogledu razdoblja o kojima je riječ u glavnom postupku, Besluit uitbreiding en beperking kring verzekerden volksverzekeringen (Dekret o proširenju i ograničenju broja osiguranika socijalnog osiguranja) od 10. srpnja 1959. (Stb. 1959, br. 230; u daljnjem tekstu: Kraljevski dekret 230) i Besluit uitbreiding en beperking kring verzekerden volksverzekeringen (Dekret o proširenju i ograničenju broja osiguranika socijalnog osiguranja) od 1. siječnja 1963. (Stb. 1963, br. 24; u daljnjem tekstu: Kraljevski dekret 24).

21 Članak 2., uvodna rečenica, i točka (k) Kraljevskog dekreta 230 kao i članak 2. uvodna rečenica i točka (k) Kraljevskog dekreta 24 propisivali su, u istovjetnoj formulaciji, sljedeće:

„[...] odstupajući od članka 6. stavka 1. [AOW-a], članka 7. Zakona o općem osiguranju udovica i siročadi i od članka 6. Općeg zakona o obiteljskim doplacima, nije osiguran

[...]

(k) stranac koji je član posade broda čija se matična luka nalazi na državnom području Kraljevine ako boravi na navedenom brodu”.

22 Članak 2. točka (k) Kraljevskog dekreta 24 postao je, nakon izmjene potonjeg Dekretom od 11. kolovoza 1965. (Stb. 373), članak 2. točka (m).

23 Na temelju članka 16. stavka 1. AOW-a, u verziji koja se primjenjuje na činjenice iz glavnog postupka, pravo na starosnu mirovinu stječe se prvog dana mjeseca u kojem je predmetna osoba ispunjavala uvjete za pravo na takvu mirovinu.

Glavni postupci i prethodna pitanja

24 F. Wieland rođen je 20. ožujka 1943. te je rođenjem postao austrijski državljanin. Od 11. listopada 1962. do 7. ožujka 1966. radio je na brodovima u vlasništvu društva Holland-Amerika Lijn (u daljnjem tekstu: HAL), nizozemskog trgovačkog društva koje je održavalo pomorsku liniju između Nizozemske i Sjedinjenih Američkih Država.

25 U 1966. F. Wieland preselio se u Sjedinjene Američke Države, te je 29. kolovoza 1969. stekao američko državljanstvo i zbog toga izgubio austrijsko državljanstvo.

26 U travnju 2008. F. Wieland podnio je SVB-u zahtjev da mu starosnu mirovinu počne isplaćivati od njegova šezdeset petog rođendana.

27 Odlukom od 15. travnja 2008. SVB je odbio taj zahtjev s obrazloženjem da u razdoblju od njegova petnaestog do njegova šezdeset petog rođendana F. Wieland nije bio osiguran na temelju AOW-a. Dana 3. listopada 2008. predmetna osoba je obavijestila SVB da je od tog datuma njegovo glavno boravište odsada u Austriji.

28 H. Rothwangl rođen je 7. prosinca 1943. i austrijski je državljanin. Od 6. studenoga 1962. do 23. travnja 1963. radio je na brodovima u vlasništvu HAL-a.

29 Dana 12. siječnja 2009., H. Rothwangl podnio je SVB-u zahtjev za isplatu starosne mirovine. On je na taj datum imao boravište u Austriji, zemlji u kojoj je, prema podacima SVB-a, bio zakonski osiguran za slučaj starosti u ukupnom razdoblju od 496 mjeseci počevši od travnja 1958. do srpnja 1998.

30 H. Rothwangl je od 1. ožujka 1998. primao austrijsku mirovinu zbog nesposobnosti za rad (Erwerbsunfähigkeitspension) i, počevši od 1. rujna 1998., švicarsku invalidsku mirovinu. Od 29. studenoga 1998. do 1. prosinca 2008. on je, osim toga, na temelju Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (Zakon o osiguranju za slučaj nesposobnosti za rad) primao naknadu u iznosu od 1,08 eura bruto po danu.

31 Odlukom od 26. svibnja 2009. SVB je odbio zahtjev H. Rothwangla za starosnu mirovinu s obrazloženjem da u razdoblju od njegova petnaestog do njegova šezdeset petog rođendana nije bio osiguran na temelju AOW-a.

32 F. Wieland i H. Rothwangl uspješno su pobijali SVB-ove odluke pred Rechtbankom Amsterdam (Sud u Amsterdamu, Nizozemska). SVB je zatim podnio žalbu sudu koji je uputio zahtjev.

33 U odluci kojom se upućuje prethodno pitanje, Centrale Raad van Beroep (Žalbeni sud za predmete iz područja socijalnog osiguranja i javne službe, Nizozemska) poziva se na presudu Europskog suda za ljudska prava od 4. lipnja 2002., Wessels-Bergervoet protiv Nizozemske (CE:ECHR:2002:1112JUD003446297), u kojoj je potonji sud presudio da odluka nizozemske ustanove da udanoj ženi na temelju AOW-a isplati samo umanjenu starosnu mirovinu predstavlja povredu članka 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda potpisane u Rimu 4. studenoga 1950. (u daljnjem tekstu: EKLJP) u vezi s člankom 1. Protokola uz EKLJP potpisanog 20. ožujka 1952.

34 Sud koji je uputio zahtjev objašnjava da iako su nizozemski sudovi u slučajevima kojima se dovode u pitanje prava na starosnu mirovinu pomoraca primijenili stav Europskog suda za ljudska prava iz presude od 4. lipnja 2002., Wessels-Bergervoet protiv Nizozemske (CE:ECHR:2002:1112JUD003446297), ipak smatra da se situacija F. Wielanda i H. Rothwangla razlikuje od tih slučajeva i da je razlika u postupanju nadležnih nizozemskih tijela iz glavnih postupaka, a koja se temelji na državljanstvu, opravdana člankom 14. EKLJP-a. Taj sud pita bi li Uredba br. 1408/71 u vezi s Uredbom br. 859/2003 kao i člancima 18. i 45. UFEU-a mogla biti relevantna u tim predmetima.

35 Kad je riječ o H. Rothwanglu, taj sud smatra da ga se zbog njegovih profesionalnih djelatnosti iz šezdesetih danas treba kvalificirati kao radnika ne samo u smislu UFEU-a nego i Uredbe br. 1408/71. Sud koji je uputio zahtjev nadalje smatra da se činjenica da predmetna osoba nije bila državljanin države članice između 6. studenoga 1962. i 23. travnja 1963., razdoblja u kojem je bila zaposlenik društva HAL, ne protivi tomu da se ta uredba primijeni na profesionalne djelatnosti obavljane tijekom tog razdoblja budući da je H. Rothwangl ispunjavao uvjet državljanstva propisan navedenom uredbom zbog pristupanja Republike Austrije Europskoj uniji koje je stupilo na snagu 1. siječnja 1995. godine.

36 Sud koji je uputio zahtjev postavlja pitanje treba li razdoblje tijekom kojeg je H. Rothwangl bio zaposlen kao pomorac u društvu HAL smatrati razdobljem osiguranja u smislu članka 94. stavka 2. Uredbe br. 1408/71. Taj sud u tom pogledu smatra da u obzir treba uzeti članak 18. i članak 45. UFEU-a kao i članak 3. Uredbe br. 1408/71.

37 Kad je riječ o F. Wielandu, sud koji je uputio zahtjev pita treba li odgovor na pitanje o primjenjivosti Uredbe br. 1408/71 biti isti kao i onaj dan u slučaju H. Rothwangla s obzirom na to da se slobodno kretanje radnika ne primjenjuje na državljane trećih država i da F. Wieland od 29. kolovoza 1969. više nije austrijski državljanin.

38 U tim okolnostima Centrale Raad van Beroep (Žalbeni sud za predmete iz područja socijalnog osiguranja i javne službe) odlučio je prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1) Treba li članak 3. i članak 94. stavak 1. i 2. Uredbe br. 1408/71 tumačiti tako da bivšem pomorcu koji je pripadao posadi broda s matičnom lukom u državi članici, koji nije imao [boravište] na kopnu ni državljanstvo države članice, nakon pristupanja Uniji (odnosno pravnoj prednici Unije) države čije državljanstvo taj pomorac ima ili nakon stupanja na snagu Uredbe br. 1408/71 za tu državu starosna mirovina ne smije biti (djelomično) uskraćena samo zbog toga što navedeni bivši pomorac u vrijeme (zatraženog) osiguranja nije imao državljanstvo (prvonavedene) države članice?

2) Treba li članke 18. i 45. UFEU-a tumačiti tako da se protive uređenju države članice prema kojem je pomorac koji je [bio član] posad[e] broda s matičnom lukom u toj državi članici, nije imao [boravište] na kopnu ni državljanstvo države članice, bio isključen iz sustava starosnog mirovinskog osiguranja, dok se prema tom uređenju osiguranim smatra onaj pomorac koji je državljanin države članice u kojoj brod ima svoju matičnu luku te se što se tiče ostaloga nalazi u istoj situaciji, ako je država čiji je državljanin prvonavedeni pomorac, u međuvremenu – u trenutku utvrđivanja mirovine – pristupila Uniji (njezinoj pravnoj prednici) ili je za tu državu u međuvremenu stupila na snagu Uredba br. 1408/71?

3) Treba li na isti način odgovoriti na prvo i drugo pitanje u slučaju (bivšeg) pomorca koji je za vrijeme obavljanja svoje djelatnosti imao državljanstvo države koja je kasnije pristupila Uniji (njezinoj pravnoj prednici), ali u trenutku toga pristupa ili stupanja na snagu Uredbe br. 1408/71 za spomenutu državu i u trenutku postavljanja zahtjeva za starosnu mirovinu nije bio državljanin države članice, na kojeg se zadnje navedena uredba u skladu s člankom 1. Uredbe br. 859/2003 ipak primjenjuje?”

O prethodnim pitanjima

Uvodna očitovanja

39 Treba utvrditi da u je vrijeme kada su F. Wieland i H. Rothwangl bili zaposleni u društvu HAL, koordinacija sustava socijalne sigurnosti država članica, kad je riječ o radnicima migrantima na razini Europske ekonomske zajednice, bila uređena Uredbom Vijeća br. 3 od 25. rujna 1958. o socijalnoj sigurnosti radnika migranata (SL 1958., 30, str. 561.) [neslužbeni prijevod]. Međutim, potonja uredba nije se primjenjivala na pomorce.

40 Ta situacija nije bila u neskladu s međunarodnim pravilima koja su se primjenjivala na pomorce koja su u to vrijeme bila na snazi, s obzirom na to da, u skladu s člankom 2. Konvencije br. 71 Međunarodne organizacije rada od 28. lipnja 1946. o mirovinama pomoraca, koju je Kraljevina Nizozemska ratificirala 27. kolovoza 1957. i koja je stupila na snagu 10. listopada 1962., svaka država članica Međunarodne organizacije rada bila je obvezna u skladu s nacionalnim zakonima ili propisima uspostaviti ili osigurati sustav mirovina za pomorce koji se umirovljuju iz rada u pomorstvu, s obzirom na to da je bilo navedeno da se osobe koje nemaju boravište na državnom području predmetne države članice i osobe koje nisu njezini državljani ipak može isključiti iz tog sustava.

41 Počevši od 1. travnja 1967., Uredbom Vijeća br. 47/67/EEZ od 7. ožujka 1967. o izmjenama i dopunama nekih odredaba uredbi br. 3 i 4 o socijalnoj sigurnosti radnika migranata (pomorci) (SL 1967., 44, str. 641.) [neslužbeni prijevod], uvedena su posebna pravila za pomorce koja su se, među ostalim, odnosila na utvrđivanje mjerodavnog prava i starosnu mirovinu. Ta su pravila zatim uključena u Uredbu br. 1408/71.

42 Iz toga slijedi da je u razdobljima u kojima su F. Wieland i H. Rothwangl bili zaposleni u društvu HAL, osiguranje pomoraca u sklopu sustava socijalne sigurnosti isključivo bilo uređeno nacionalnim propisima.

43 S druge strane, F. Wieland i H. Rothwangl podnijeli su zahtjeve za starosnu mirovinu na dan kada se primjenjivala Uredba br. 1408/71.

44 U skladu s uvodnom izjavom 1. potonje uredbe, njezin glavni cilj je koordinirati nacionalne sustave socijalne sigurnosti kako bi se provelo načelo slobodnog kretanja osoba na području Unije.

45 U tom pogledu, iako države članice zadržavaju nadležnost propisivanja uvjeta za sudjelovanje u svojim sustavima socijalne sigurnosti, pri izvršavanju te ovlasti moraju, međutim, poštovati pravo Unije i osobito odredbe Ugovorâ o slobodnom kretanju radnika (presuda od 17. siječnja 2012., Salemink, C-347/10, EU:C:2012:17, t. 39. i navedena sudska praksa).

46 S obzirom na to, s jedne strane, ti uvjeti ne mogu imati za posljedicu isključivanje iz područja primjene nacionalnog zakonodavstva, poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, osoba na koje se to zakonodavstvo primjenjuje na temelju Uredbe br. 1408/71 i, s druge strane, sustavi obveznog osiguranja moraju biti u skladu s odredbama članaka 18. i 45. (presuda od 17. siječnja 2012., C-347/10, EU:C:2012:17, t. 40.).

47 S obzirom na ta razmatranja treba ispitati prethodna pitanja.

Prvo pitanje

48 Svojim prvim pitanje sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 94. stavak 1. i članak 94. stavak 2. Uredbe br. 1408/71 tumačiti na način da se protive propisu države članice koji za potrebe utvrđivanja prava na davanja za slučaj starosti ne uzima u obzir razdoblje osiguranja koje je u skladu s njezinim vlastitim zakonodavstvom navodno navršio inozemni radnik kada je kao u glavnom predmetu u kojem je H. Rothwangl stranka – država čiji je taj radnik državljanin Uniji pristupila nakon navršenja tog razdoblja.

49 Kako bi se odgovorilo na to pitanje, potrebno je utvrditi stječe li državljanin države članice u trenutku podnošenja zahtjeva za starosnu mirovinu koji, međutim, nije bio državljanin države članice u razdoblju zaposlenja navršenom u inozemstvu prije stupanja na snagu Uredbe br. 1408/71, te, ako stječe, pod kojim uvjetima, pravo da mu se uzmu u obzir razdoblja osiguranja navršena u tom razdoblju na državnom području druge države članice, s ciljem utvrđivanja starosne mirovine.

50 U ovom slučaju valja ispitati je li predmetna osoba na temelju članka 94. stavaka 1. i 2. Uredbe br. 1408/71 stekla prava iz područja osiguranja za slučaj starosti koja se moraju pripisati onima koje već može zahtijevati u Austriji.

51 U tom pogledu, kad je riječ o članku 94. stavku 1. navedene uredbe u kojem se navodi da se na temelju potonje uredbe ne stječe nikakvo pravo u odnosu na razdoblje prije 1. listopada 1972. ili do dana njezine primjene na državnom području predmetne države članice ili u dijelu državnog područja dotične države članice, valja podsjetiti da je u skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda ta odredba u potpunosti u skladu s načelom pravne sigurnosti; naime retroaktivna primjena uredbe, neovisno o pozitivnim ili negativnim učincima koje bi takva primjena mogla imati za zainteresiranu stranku, protivna je načelu pravne sigurnosti, osim ako postoje dovoljno jasni pokazatelji, bilo u izričaju uredbe ili u njezinim ciljevima, koji omogućuju zaključak da ta uredba ne uređuje samo buduće situacije. Iako novi zakon tako vrijedi samo za budućnost, on se, u skladu s općepriznatim načelom, osim u slučaju

odstupanja, također primjenjuje na buduće učinke situacija koje su nastale tijekom razdoblja valjanosti prijašnjeg zakona (vidjeti u tom smislu presudu od 18. travnja 2002., Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, t. 21. i 22. kao i navedenu sudsku praksu).

52 Jednako tako, za potrebe primjene Uredbe br. 1408/71 na buduće učinke situacija koje su nastale tijekom razdoblja valjanosti prijašnjeg zakona članak 94. te uredbe među ostalim u stavku 2. za određivanje prava na davanja predviđa obvezu uzimanja u obzir svih razdoblja osiguranja, zaposlenja ili boravišta navršenih u skladu sa zakonodavstvom države članice „prije 1. listopada 1972. ili prije datuma primjene uredbe na državnom području te države članice”. Stoga iz te odredbe proizlazi da joj država članica nema pravo odbiti uzeti u obzir razdoblja osiguranja navršena na državnom području druge države članice za potrebe utvrđivanja mirovine podnositelja zahtjeva samo zato što su ta razdoblja navršena prije stupanja na snagu te uredbe (presude od 18. travnja 2002., Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, t. 23. i navedena sudska praksa, kao i od 5. studenoga 2014., Somova, C-103/13, EU:C:2014:2334, t. 52.).

53 U tom pogledu treba provjeriti predstavljaju li razdoblja u kojima je H. Rothwangl bio zaposlenik društva HAL razdoblja osiguranja navršena u skladu sa zakonodavstvom države članice prije datuma primjene Uredbe br. 1408/71 na državnom području te države članice, u smislu članka 94. stavka 2. te uredbe.

54 S obzirom na to da trenutak od kojeg osoba može ostvarivati eventualna prava na starosnu mirovinu na temelju AOW-a, pozivajući se na prethodno navršena razdoblja osiguranja, odgovara prvom danu mjeseca u kojem ta osoba navrši 65 godina života, ne može se smatrati da se zahtjev H. Rothwangla odnosi na pravo stečeno u razdoblju koje je prethodilo stupanju na snagu Uredbe br. 1408/71 ili datumu primjene te uredbe na državnom području predmetne države članice, u smislu članka 94. stavka 1. navedene uredbe.

55 S druge strane, postavlja se pitanje može li H. Rothwangl steći pravo na temelju razdoblja osiguranja kao i, ovisno o slučaju, razdoblja zaposlenja ili boravišta navršenih u skladu sa zakonodavstvom države članice prije 1. listopada 1972. ili prije datuma primjene Uredbe br. 1408/71 na državnom području te države članice.

56 Naime, kako bi se pravom mogao pozivati na članak 94. stavak 2. Uredbe br. 1408/71, podnositelj zahtjeva mora biti u stanju pružiti dokaze o navršenom razdoblju osiguranja kao i, ovisno o slučaju, razdobljima zaposlenja ili boravišta navršenima u skladu sa zakonodavstvom države članice prije 1. listopada 1972. ili, kad je riječ o državama članicama koje su Uniji pristupile nakon tog datuma, prije dana primjene te uredbe na državnom području predmetne države članice. U slučaju Republike Austrije taj dan je 1. siječnja 1995.

57 Kad je riječ o uvjetu koji se odnosi na postojanje razdoblja zaposlenja ili boravišta navršenih u skladu sa zakonodavstvom države članice, iz spisa dostavljenog Sudu proizlazi da ga H. Rothwangl nedvojbeno ispunjava.

58 Međutim, kad se radi o postojanju uvjeta koji se odnosi na razdoblje osiguranja navršeno u skladu sa zakonodavstvom države članice, treba, s jedne strane, istaknuti da nacionalni propis o kojem je riječ u glavnom postupku predstavlja zakonodavstvo u smislu članka 1. točke (j) Uredbe br. 1408/71.

59 S druge strane, izraz „razdoblje osiguranja” iz članka 94. stavka 2. Uredbe br. 1408/71 u članku 1. točki (r) te uredbe definiran je kao „razdoblja plaćenih doprinosa ili razdoblja zaposlenja ili samozaposlenja koja su utvrđena ili uzeta u obzir kao razdoblja osiguranja prema zakonodavstvu na temelju kojeg su navršena ili se smatraju navršenima, te sva razdoblja koja se takvima smatraju u slučajevima kada ih navedeno zakonodavstvo smatra izjednačenima s razdobljima osiguranja” (presuda od 7. veljače 2002., Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, t. 25.).

60 To upućivanje na domaće zakonodavstvo jasno pokazuje da Uredba br. 1408/71, osobito za potrebe zbrajanja razdoblja osiguranja, upućuje na uvjete koji prema domaćem pravu moraju biti ispunjeni za priznavanje posebnog razdoblja kao jednakog razdobljima osiguranja u pravom smislu riječi. Međutim, to priznavanje mora se izvršiti uz poštovanje odredaba UFEU-a o slobodnom kretanju osoba (presuda od 7. veljače 2002., Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, t. 26. i navedena sudska praksa).

61 U ovom slučaju, sud koji je uputio zahtjev je utvrdio da H. Rothwangl nije bio osiguran za slučaj starosti u razdoblju zaposlenja u društvu HAL jer , u skladu s nacionalnim propisom koji se primjenjuje na činjenice iz glavnog postupka, državljani trećih zemalja koji su članovi posade broda i koji na tom brodu imaju boravište nisu bili osigurani kad je riječ o davanjima za slučaj starosti.

62 Budući da se to isključenje osiguranja temeljilo na, među ostalim, državljanstvu H. Rothwangla, treba ispitati može li on, na temelju zabrane diskriminacije koja se temelji na državljanstvu iz članka 3. Uredbe br. 1408/71, zahtijevati da se prema njemu postupa kao da je navršio razdoblje osiguranja u Nizozemskoj, iako, zapravo nije ispunjavao taj bitni uvjet iz članka 94. stavka 2. te uredbe.

63 U tom pogledu, točno je da je Sud presudio da je s ciljem davanja učinka prijelaznim odredbama članka 94. stavaka 1. do 3. Uredbe br. 1408/71, potrebno uzeti u obzir razdoblja osiguranja navršena prije nego što je ta uredba stupila na snagu (vidjeti u tom smislu presude od 7. veljače 2002., Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, t. 52. i od 18. travnja 2002., Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, t. 23.). U predmetima u kojima su donesene te dvije presude, predmetne osobe koje su zahtijevale austrijsku mirovinu bile su osigurane u skladu s relevantnim nacionalnim propisom. Sud je tako presudio da zakonitost nacionalnih mjera o kojima je riječ treba ocijeniti s obzirom na pravo Unije kako se primjenjivalo nakon pristupanja Republike Austrije Uniji (presuda od 18. travnja 2002., Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, t. 28.) i da, slijedom toga, nadležna institucija mora primijeniti načela o slobodnom kretanju radnika i prijelazne odredbe iz članka 94. stavaka 1. do 3. te uredbe (vidjeti u tom smislu presude od 7. veljače 2002., Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, t. 45. i 50., kao i od 18. travnja 2002., Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, t. 32.).

64 Međutim, kao što je nezavisni odvjetnik istaknuo u točki 52. svojeg mišljenja, činjenica da je H. Rothwangl, čak i prije pristupanja Republike Austrije Uniji, ostvarivao prava na slobodno kretanje kada je radio za društvo HAL nije dovoljna da bi se moglo smatrati da je navršio razdoblje osiguranja za slučaj starosti u Nizozemskoj. Naime, za razliku od situacije podnositeljâ zahtjeva u predmetima u kojima su donesene presude od 7. veljače 2002., Kauer (C-28/00, EU:C:2002:82) i od 18. travnja 2002., Duchon (C-290/00, EU:C:2002:234), nizozemski je propis isključivao H. Rothwangla od tog osiguranja dok je radio za društvo HAL, zato što je bio državljanin treće zemlje i boravio na brodovima na kojima je bio član posade. Takvo isključenje, iako se temelji na državljanstvu, u vrijeme nastanka činjenica o kojima je riječ u glavnom postupku, nije bilo zabranjeno pravom Unije s obzirom na to da Republika Austrija tada još nije bila pristupila Uniji.

65 Osim toga, na temelju dokumenata iz spisa koji su dostavljeni Sudu ne može se razriješiti pitanje je li H. Rothwangl bio osiguran u austrijskom sustavu socijalne sigurnosti za vrijeme tih razdoblja zaposlenja za društvo HAL. Isključivo u slučaju potvrdnog odgovora na to pitanje nadležno austrijsko tijelo mora uzeti u obzir ta razdoblja.

66 S obzirom na prethodno navedeno, na prvo pitanje treba odgovoriti tako da članak 94. stavak 1. i članak 94. stavak 2. Uredbe br. 1408/71 treba tumačiti na način da se ne protive propisu države članice koji za potrebe određivanja prava na davanja za slučaj starosti ne uzima u obzir razdoblje osiguranja koje je u skladu s njezinim vlastitim zakonodavstvom navodno navršio inozemni radnik kada je, kao u glavnom predmetu u kojem je H. Rothwangl stranka, država čiji je taj radnik državljanin Uniji pristupila nakon navršenja tog razdoblja.

Drugo pitanje

67 Svojim drugim pitanjem, sud koji je uputio zahtjev pita treba li članak 18. UFEU-a kojim je određeno načelo zabrane diskriminacije i članak 45. UFEU-a, kojim se jamči slobodno kretanje radnika, tumačiti na način da im se protivi zakonodavstvo države članice, poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, na temelju kojega je pomorac koji je u određenom razdoblju bio član posade broda čija se matična luka nalazi na državnom području te države članice i koji je imao boravište na tom brodu isključen od osiguranja za slučaj starosti za to razdoblje zato što u navedenom razdoblju nije bio državljanin države članice.

68 U tom pogledu treba istaknuti da se, u skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda, akt o pristupanju nove države članice prvenstveno temelji na općem načelu neposredne i pune primjene odredaba prava Unije na tu državu, pri čemu su odstupanja dopuštena samo ako su izričito propisana prijelaznim odredbama (presuda od 21. prosinca 2011., Ziolkowski i Szeja, C-424/10 i C-425/10, EU:C:2011:866, t. 56. kao i navedena sudska praksa).

69 U tom smislu, članak 2. Akta o uvjetima pristupanja Republike Austrije, Republike Finske i Kraljevine Švedske i prilagodbama Ugovora na kojima se temelji Europska unija (SL 1994., C 241, str. 21. i SL 1995., L 1, str. 1.; u daljnjem tekstu: Akt o pristupanju) propisuje da su odredbe izvornih Ugovora obvezujuće za nove države članice od dana pristupanja i u tim se državama primjenjuju u skladu s uvjetima utvrđenima tim Ugovorima i Aktom o pristupanju.

70 S obzirom na to da taj Akt o pristupanju ne sadržava prijelazne odredbe u vezi s primjenom članka 7. i članka 48. UEZ-a (koji su postali članak 12. i članak 39. UEZ-a, koji su i sami postali članak 18. UFEU-a i članak 45. UFEU-a), za te se odredbe mora smatrati da su neposredno primjenjive i obvezujuće za Austriju od dana njezina pristupanja, odnosno 1. siječnja 1995. Posljedica je toga to da su druge države članice s učinkom od tog datuma s austrijskim državljanima morale postupati kao s državljanima Unije.

71 Međutim, iz navedenog Akta o pristupanju za postojeće države članice ne proizlazi nijedna obveza da s austrijskim državljanima postupaju jednako kao što su postupale s državljanima drugih država članica prije pristupanja Austrije Uniji (vidjeti po analogiji presude od 26. svibnja 1993., Tsiotras, C-171/91, EU:C:1993:215, t. 12., kao i od 15. lipnja 1999., Andersson i Wåkerås-Andersson, C-321/97, EU:C:1999:307, t. 46.).

72 Stoga H. Rothwangl ne može zahtijevati da Nizozemska prema njemu postupa kao da je bio osiguran za slučaj starosti samo ako je tijekom referentnog razdoblja ostvarivao prava koja proizlaze iz odredbi koje uređuju slobodno kretanje radnika tijekom njegovih razdoblja zaposlenja u društvu HAL. Naime, kao što je utvrđeno u točkama 70. i 71. ove presude, o tome se nije radilo.

73 S obzirom na prethodno navedeno, na drugo pitanje treba odgovoriti tako da članke 18. i 45. UFEU-a treba tumačiti na način da im se ne protivi zakonodavstvo države članice, poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, na temelju kojega je pomorac koji je u određenom razdoblju bio član posade broda čija se matična luka nalazi na državnom području te države članice i koji je imao boravište na tom brodu isključen od osiguranja za slučaj starosti za to razdoblje zato što u navedenom razdoblju nije bio državljanin države članice.

Treće pitanje

74 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 2. stavak 1. i 2. Uredbe br. 859/2003 tumačiti na način da se protivi propisu države članice prema kojemu razdoblje zaposlenja koje je zaposlena osoba navršila u skladu sa zakonodavstvom te države članice te koja, kao

u glavnom predmetu u kojem je F. Wieland stranka, nije bila državljanin države članice u tom razdoblju ali koja je u trenutku kad je zatražila isplatu starosne mirovine ulazila u područje primjene članka 1. te uredbe, ta država članica ne uzima u obzir za određivanje prava na mirovinu tog radnika.

75 U tom pogledu valja podsjetiti da se u skladu s člankom 1. Uredbe br. 859/2003 odredbe Uredbe br. 1408/71 primjenjuju na državljane trećih zemalja koji već nisu obuhvaćeni navedenim odredbama samo na temelju njihova državljanstva, kao i na članove njihovih obitelji i njihove nadživjele, pod uvjetom da zakonito borave na državnom području države članice te njihov položaj u svim pogledima nije ograničen na jednu državu članicu.

76 U ovom slučaju, F. Wieland ispunjava uvjete propisane člankom 1. Uredbe br. 859/2003 utoliko što je državljanin SAD-a koji zakonito boravi u Austriji i okolnosti povezane sa situacijom u kojoj se nalazi nisu ograničene na samo jednu državu članicu te već nije obuhvaćen odredbama Uredbe br. 1408/71 samo zbog njegova državljanstva. U skladu s tim, on ulazi u područje primjene Uredbe br. 859/2003.

77 Treba utvrditi da je članak 2. stavci 1. i 2. Uredbe br. 859/2003 formuliran jednako kao i članak 94. stavci 1. i 2. Uredbe br. 1408/71.

78 Iz toga slijedi da, s obzirom na odgovor na prvo pitanje koje je postavio sud koji je uputio zahtjev, F. Wieland unatoč okolnosti da je imao boravište u Nizozemskoj u razdoblju u kojem je bio zaposlenik društva HAL nije, zbog istih razloga kao i H. Rothwangl, bio osiguran za starosnu mirovinu na temelju nizozemskog propisa.

79 S obzirom na prethodno navedeno, na treće pitanje treba odgovoriti tako da članak 2. stavak 1. i 2. Uredbe br. 859/2003 treba tumačiti na način da se ne protivi propisu države članice prema kojemu razdoblje zaposlenja koje je zaposlena osoba navršila u skladu sa zakonodavstvom te države članice te koja, kao u glavnom predmetu u kojem je F. Wieland stranka, nije bila državljanin države članice u tom razdoblju ali koja u trenutku kad je zatražila isplatu starosne mirovine ulazi u područje primjene članka 1. te uredbe, ta država članica ne uzima u obzir za određivanje prava na mirovinu tog radnika.

Troškovi

80 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

1. **Članak 94. stavak 1. i članak 94. stavak 2. Uredbe Vijeća (EEZ) br. 1408/71 od 14. lipnja 1971. o primjeni sustava socijalne sigurnosti na zaposlene osobe, samozaposlene osobe i članove njihovih obitelji koji se kreću unutar Zajednice, u verziji izmijenjenoj i ažuriranoj Uredbom Vijeća (EZ) br. 118/97 od 2. prosinca 1996., kako je izmijenjena Uredbom (EZ) br. 647/2005 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. travnja 2005., treba tumačiti na način da se ne protive propisu države članice koji za potrebe određivanja prava na davanja za slučaj starosti ne uzima u obzir razdoblje osiguranja koje je u skladu s njezinim vlastitim zakonodavstvom navodno navršio inozemni radnik kada je, kao u glavnom predmetu u kojem je H. Rothwangl stranka, država čiji je taj radnik državljanin Europskoj uniji pristupila nakon navršenja tog razdoblja.**

2. **Članke 18. i 45. UFEU-a treba tumačiti na način da im se ne protivi zakonodavstvo države članice, poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, na temelju kojega je pomorac koji je u određenom razdoblju bio član posade broda čija se matična luka nalazi na državnom**

području te države članice i koji je imao boravište na tom brodu isključen od osiguranja za slučaj starosti za to razdoblje zato što u navedenom razdoblju nije bio državljanin države članice.

3. **S obzirom na prethodno navedeno, na treće pitanje treba odgovoriti tako da članak 2. stavak 1. i 2. Uredbe Vijeća (EZ) br. 859/2003 od 14. svibnja 2003. o proširenju odredaba Uredbe (EEZ) br. 1408/71 i Uredbe (EEZ) br. 574/72 na državljane trećih zemalja za koje ne vrijede spomenute odredbe isključivo na osnovi njihova državljanstva treba tumačiti na način da se ne protivi propisu države članice prema kojemu razdoblje zaposlenja koje je zaposlena osoba navršila u skladu sa zakonodavstvom te države članice te koja nije bila državljanin države članice u tom razdoblju ali koja u trenutku kad je zatražila isplatu starosne mirovine ulazi u područje primjene članka 1. te uredbe, ta država članica ne uzima u obzir za određivanje prava na mirovinu tog radnika.**

Potpisi